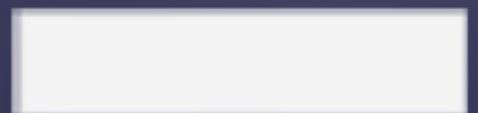
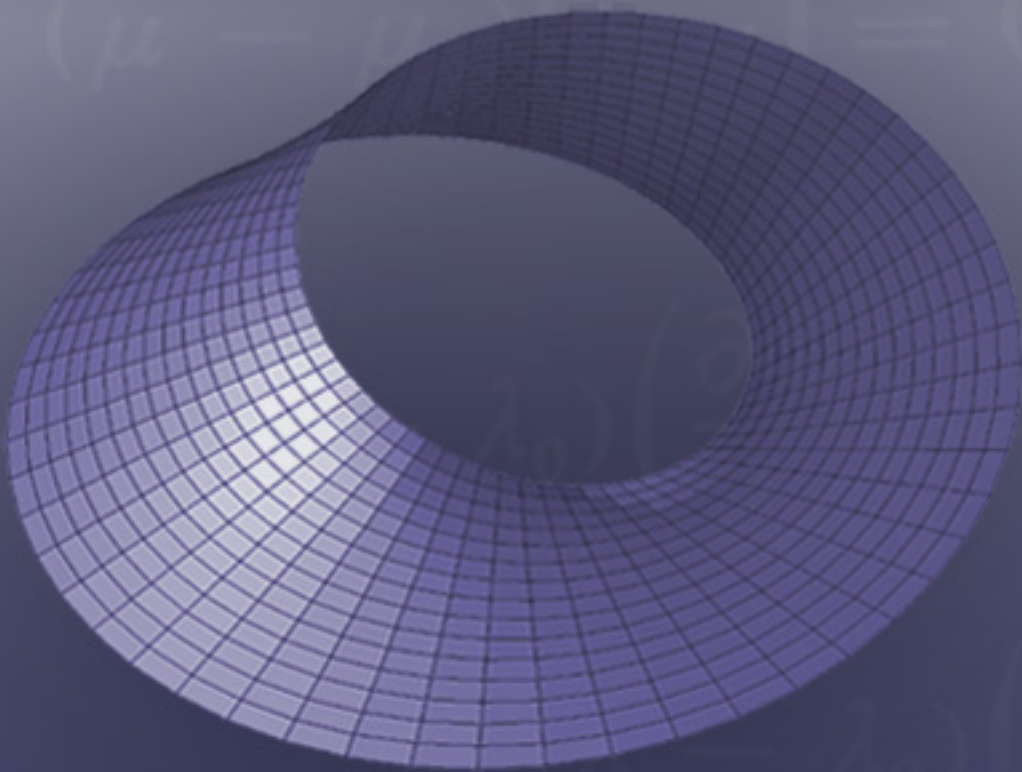


Νέες τεχνολογίες, μέσα μαζικής επικοινωνίας
και εκπαίδευση εκπαιδευτικών



M. ΜΕΪΜΑΡΗΣ

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

0. Αν πριν από μερικά χρόνια στη θεματολογία ενός συνεδρίου για την Εκπαίδευση στην Ενωμένη Ευρώπη δεν υπήρχαν ανακοινώσεις σχετικές με Νέες Τεχνολογίες (Ν.Τ.) και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών, ελάχιστοι θα ανησυχούσαν. Τα θέματα αυτά θεωρούνταν συμπληρωματικά, ίσως ειδικά θέματα. Σήμερα η ενδεχόμενη παράλειψή τους θα έκανε το συνέδριο ανεπίκαιρο και τον προβληματισμό μας ανεπαρκή.

Οι Ν.Τ., τα ΜΜΕ και η εκπαίδευση εκπαιδευτικών αποτελούν πλέον συστατικό στοιχείο της σκέψης, της έρευνας και της δραστηριότητας στον παιδαγωγικό χώρο. Ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, στο σχεδιασμό του, στη διοίκηση και στο περιεχόμενό του λειτουργεί με Ν.Τ., εκπαιδεύει σ' αυτές και με αυτές, χρησιμοποιεί μέσα μαζικής επικοινωνίας και προβλέπει συστηματικοποιημένη και συνεχή επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών αλλά και γενικότερα του προσωπικού που απασχολεί (βλέπε το ρόλο των MAFPEN, Mission Académique de Formation du Personnel de l' Education National στη Γαλλία).

Αυτή η νέα κατάσταση στην εκπαίδευση έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά. Επιδιώκει να επιλύσει χρόνια λειτουργικά προβλήματα του εκπαιδευτικού συστήματος και να επεκτείνει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες πέρα από τα χρονικά και τοπικά πλαίσια του παραδοσιακού σχολείου (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1991).

1. Ας μελετήσουμε, μέσα στον περιορισμένο χώρο της ανακοίνωσης αυτής, ορισμένες πτυχές αυτών των χαρακτηριστικών.

(i) Πολύ συχνά το διδακτικό περιεχόμενο βρίσκεται σε αναντιστοιχία με το

ακαδημαϊκό· για παράδειγμα, διδασκόμεθα ακόμη φυσικές επιστήμες που πολλά κεφάλαια αυτών δεν ισχύουν πια. Κάτι τέτοιο όμως συνέβαινε και παλαιότερα. Αυτό που υπογραμμίζουμε εδώ είναι ότι σε ορισμένους τομείς τα επιτεύγματα του σήμερα και η ακαδημαϊκή όψη τους, γινόμενα γνωστά λόγω της χρήσης τους σε εφαρμογές ή μέσω εκλαϊκευμένων μορφών, γίνονται απευθείας κοινωνική γνώση, χωρίς να περάσουν από το σχολείο. Κατά συνέπεια, η «γνωστική καθυστέρηση» συνδυάζεται με μειωμένη απόδοση του εκπαιδευτικού συστήματος ως προς την απαιτούμενη μορφωτική και τεχνική κατάρτιση των νέων. Το πιο σημαντικό πλέον δεν είναι να αλλάξεις το αναλυτικό πρόγραμμα, τα βιβλία ή τις μεθόδους της διδασκαλίας, αλλά να συμβάλεις στη συνεχή κατάρτιση εκπαιδευτικών για να μπορέσουν με τη σειρά τους να διαχειριστούν αυτές τις αλλαγές.

(ii) Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών συνήθως αναπτύσσεται σε δύο τομείς (Ξωχέλης, Π., 1990):

- α) Την επιστημονική κατάρτιση-προέκταση του γνωστικού τους αντικειμένου.
- β) Την παιδαγωγική-επαγγελματική κατάρτιση στις νέες (αλλά και παλιές...) απόψεις της ψυχολογίας της γνώσης κ.λπ.

Όμως οι δύο τομείς κατάρτισης είναι στην ουσία τους εσω-σχολικής μορφής, δηλαδή προσανατολίζουν τον εκπαιδευόμενο στο σχολικό χωρόχρονο. Το σχολείο όμως ως θεσμός βρίσκεται σε μια συνεχή αλληλεπίδραση με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, το οποίο γίνεται συνεχώς και περισσότερο τεχνολογικό και επικοινωνιακό.

(iii) Ήδη στη σχολική πραγματικότητα αλλά και στα προγράμματα επιμόρφωσης χρησιμοποιούνται οι Ν.Τ. και τα ΜΜΕ είτε ως διδακτικό αντικείμενο είτε ως μέσο, με την εισαγωγή των μικροϋπολογιστών και του βίντεο και τηλεόρασης αντίστοιχα στη σχολική τάξη.

2. Τίθεται λοιπόν το αίτημα της **ταχύτατης πρόσβασης** των εκπαιδευτικών στην κατανόηση των Ν.Τ. και ΜΜΕ όσον αφορά τα κατασκευαστικά τους χαρακτηριστικά και τις χρηστικές δυνατότητες και συνδυασμούς. Στόχος είναι να επεκταθούν οι δυνατότητες κατανόησης από πλευράς γνωστικής συμπεριφοράς και πολιτιστικών και επικοινωνιακών κωδίκων που αναπτύσσουν οι μαθητές κυρίως στο εξω-σχολικό περιβάλλον, ώστε να αξιοποιηθούν διδακτικά. Αυτού του είδους η κατάρτιση των εκπαιδευτικών οφείλει να γίνει και γρήγορα και μαζικά. Η ταχύτητα απόδοσης και η μαζική εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων οδηγούν στη χρησιμοποίηση των Ν.Τ. και ΜΜΕ και ως μέσων εκπαίδευσης. Και αυτό τόσο σε κράτη που έχουν υπερεπάρκεια εκπαιδευτικών όσο και σε κράτη που έχουν έλ-

λειψη εκπαιδευτικών. Επομένως, αυτός ο «τρίτος τομέας» της κατάρτισης εκπαιδευτικών με και στις Ν.Τ. και τα ΜΜΕ πρέπει να εφαρμοστεί και στα πλαίσια της αρχικής-ακαδημαϊκής εκπαίδευσης και στη συνεχή επιμόρφωση.

3. Η πιο σημαντική μέχρι στιγμής εφαρμογή αυτού του τομέα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών είναι η **εξ αποστάσεως εκπαίδευση** (distance learning).

(i) Η ιστορία της εξ αποστάσεως παρεχόμενης εκπαίδευσης γενικά δείχνει ότι η πρώτη φάση της εξέλιξης της χαρακτηριζόταν από τη χρησιμοποίηση κάποιου μέσου παράδοσης, το οποίο ενίοτε συμπληρωνόταν από υπηρεσίες υποστήριξης προς τους σπουδαστές. Το κύριο μέσο ήταν ο γραπτός λόγος, πράγμα που ίσχυε στην περίπτωση των σπουδών δι' αλληλογραφίας, αλλά επίσης χρησιμοποιούνταν το ραδιόφωνο και η τηλεόραση (Ιαπωνία). Η δεύτερη φάση αυτής της εξέλιξης ξεκίνησε παγκοσμίως με την ίδρυση του British Open University και χαρακτηρίζεται από ευρύτερο φάσμα αλληλένδετων μέσων εκπαίδευσης. Η βρετανική αντίληψη, που ακολουθήθηκε ευρέως με ελάχιστες τοπικές προσαρμογές, βασιζόταν πάντα στη χρησιμοποίηση ενός συνδυασμού από έντυπο υλικό χωρισμένο σε μονάδες, που παρήγαγε κάποιο κέντρο, επιτόπου παρακολούθηση των σπουδαστών και παροχή συμβουλών, καθώς και ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Τώρα έχει προστεθεί διδακτικό υλικό με βάση τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

(ii) Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί και η σε σύντομο χρονικό διάστημα διαφορετική λειτουργία και χρήση του Η/Υ. Από μεμονωμένο εργαλείο-αντικείμενο μάθησης, σταδιακά μετατρέπεται σε έναν κεντρικό συντονιστή πολλών και πολλαπλών εφαρμογών των Ν.Τ. και επικοινωνιακών μέσων, που πλέον απαιτεί άλλου είδους διαχείριση από τον εκπαιδευτικό.

(iii) Ο αποχωρισμός της εκπαίδευσης από τις συνθήκες λειτουργίας ενός ιδρύματος είναι το ουσιαστικό χαρακτηριστικό της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Οι σπουδαστές εκπαιδεύονται από απόσταση, κατά διαλείμματα και με το ρυθμό που τους ταιριάζει καλύτερα, και όχι σε μια αίθουσα διδασκαλίας με καθορισμένο ωράριο. Δε χρειάζεται να μεταβούν σε καθορισμένο περιβάλλον διδασκαλίας, αλλά τους παρέχονται οι αναγκαίες διευκολύνσεις στο σπίτι ή στη δουλειά. Η εγκυρότητα του στοιχείου της απόστασης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση εξαρτάται από το διδακτικό σχεδιασμό του υλικού, το βαθμό πρόσθετης παρακολούθησης και καθοδήγησης των σπουδαστών που είναι αναγκαίος, παρά τη φύση του υλικού, τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται και προσφέρεται η παρακο-

λούθηση των σπουδαστών και το βαθμό χρήσης της «τηλεματικής» στα μικτά μέσα διδασκαλίας. Οι υφιστάμενες μορφές ανώτερης εκπαίδευσης που προσφέρονται εξ αποστάσεως στις ευρωπαϊκές χώρες διαφέρουν σημαντικά ως προς τις πλευρές. Καταρχήν, πάντως, η τριτοβάθμια εκπαίδευση που προσφέρεται εξ αποστάσεως χαρακτηρίζεται ως «ανοιχτή εκπαίδευση» σε όλες τις χώρες, λόγω ενός ορισμένου βαθμού ελευθερίας από περιορισμούς χρόνου, τόπου και ρυθμού, και ενός ορισμένου βαθμού σπονδυλωτής διάρθρωσης του γνωστικού αντικείμενου.

4. Παραθέτουμε ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα ανοικτά πανεπιστήμια και τα ιδρύματα που παρέχουν εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ευρώπη σήμερα (Ευρωπαϊκή Ένωση των Πανεπιστημίων της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης - European Association of Distance Teaching Universities - EADTU) (βλ. πίνακα 1).

5. Επανερχόμενοι στον «τρίτο τομέα» εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, θα πρέπει να τονίσουμε ότι, παρά την ανάπτυξή του και την αναγκαιότητά του, δεν έχουν γίνει συστηματικές έρευνες για τον τρόπο οργάνωσης και το ακριβές περιεχόμενό του. Η μικρή, σχετικά, εμπειρία σχεδιασμού τέτοιου είδους δραστηριοτήτων στη χώρα μας έχει οδηγήσει μέχρι στιγμής στη διατύπωση ερωτημάτων-θεμάτων:

- α) Ποιες γνωστικές προϋποθέσεις απαιτούνται.
- β) Πόσος χρόνος πρακτικής εξάσκησης απαιτείται.
- γ) Ποιες δυνατότητες συνδυασμού κατάρτισης και εκπαιδευτικής πρακτικής ενδείκνυνται.
- δ) Μέγεθος και ένταξη των σχετικών προϋπολογισμών.
- ε) Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τις Ν.Τ. και τα ΜΜΕ σε συνδυασμό με αντίστοιχες αντιλήψεις μαθητών, καθώς και γνωστικές προϋποθέσεις για την κατανόηση αυτών των σχέσεων.

Βιβλιογραφία

1. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Έκθεση της Επιτροπής με θέμα «Ανοικτή και εξ αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», ΣΕΚ (91) 897, Βρυξέλλες, 1991.
2. Ξωχέλης Π., Εισήγηση στο εκπαιδευτικό διήμερο με θέμα «Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών» ΟΛΜΕ-ΕΛΜΕ, Θεσσαλονίκη, 1990.

Πίνακας 1

ΟΝΟΜΑ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ / ΧΩΡΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ 1990	ΧΡΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ
Κέντρο Μελετών Ανοικτής Ανώτερης Εκπαίδευσης (Studiecentrum Open Hoger Onderwijs), Βέλγιο	4.056	Έντυπο υλικό, βιντεοκασέτες, βιντεοδίσκοι, σύνεργα πειραμάτων για το σπίτι, CAI
Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Γιουτλάνδης (Jusk Aabent Universitet), Δανία	700	Έντυπο υλικό, διασκέψεις μέσω Η/Υ, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, ταχυδρομείο, τηλέφωνο
Διαπανεπιστημιακή Ομοσπονδία για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση (FIED), Γαλλία	31.200	Έντυπο υλικό, πειράματα μέσω βίντεο, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές
Fern Universitat Gesamthochschule, Γερμανία	45.000	Έντυπο υλικό, τηλεοπτικές εκπομπές, βίντεο, Η/Υ (δισκέτες), ηλεκτρονικές επικοινωνίες με χρήση πολλών μέσων, κασέτες μαγνητοφώνου, videotex
Εθνικό κέντρο εκπαίδευσης εξ αποστάσεως (National Distance Education Centre), Ιρλανδία	3.500	Έντυπο υλικό, βίντεο, κασέτες, CAI ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές
Consorzio per l' Università a Distanza, Ιταλία	2.300	Έντυπο υλικό, δισκέτες, οπτικοακουστικό υλικό, κασέτες, βιντεοκασέτες, CAI, αλληλογραφία, τηλέφωνο
Το Ανοικτό Πανεπιστήμιο των Κάτω Χωρών (The Open Universiteit of the Netherlands), Ολλανδία	53.500	Έντυπο υλικό, οπτικοακουστικό υλικό, προγράμματα Η/Υ
Νορβηγική ένωση για την εκπαίδευση εξ αποστάσεως, Νορβηγία	Δεν υπάρχουν στοιχεία	Έντυπο υλικό, οπτικοακουστικό υλικό, προγράμματα Η/Υ, βίντεο
Universidade Aberta, Πορτογαλία	4.500	Έντυπο υλικό, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, βίντεο
Universidad Nacional de Educación a Distancia, Ισπανία	109.041	Έντυπο υλικό, κασέτες, ραδιοφωνικές εκπομπές, βίντεο, videotex
Σουηδική ένωση για την εκπαίδευση εξ αποστάσεως, Σουηδία	14.000	Έντυπο υλικό, κασέτες, βίντεο, CAL, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, FAX
The Open University of the United Kingdom, Μ. Βρετανία	96.931	Έντυπο υλικό, τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές, κασέτες, βιντεοκασέτες, προγράμματα Η/Υ, διασκέψεις μέσω Η/Υ, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο